

Perspektiv på långtidsarbetslösheten

Innehåll

1	Inledning	5
2	Låg andel långtidsarbetslösa i ett internationellt perspektiv	6
3	Tre av tio arbetslösa är långtidsarbetslösa enligt AKU	7
3.1	Den genomsnittliga tiden i arbetslöshet är 33 veckor	9
4	Inskrivna arbetslösa med lång tid utan arbete	10
4.1	Fler inskrivna arbetslösa med långa tider utan arbete	10
4.2	Sju av tio inskrivna arbetslösa har en utsatt ställning på arbetsmarknaden	11
4.3	Hälften av de inskrivna arbetslösa med långa tider utan är födda utanför Europa	13
4.4	Utvecklingen varierar mellan olika grupper	14
4.5	Stora skillnader mellan ungdomar och äldre	15
4.6	Andelen inskrivna med långa tider utan arbete är högst i Gävleborg	16
5	Sammanfattning och avslutande kommentarer	17
6	Bilaga	19
6.1	Diagram	19
6.2	Tabeller	20
6.3	Inskrivna arbetslösa med utsatt ställning är en heterogen grupp	20
6.4	Arbetsförmedlingens etableringsuppdrag	21

1 Inledning

Att minska långtidsarbetslösheten ett centralt mål för Arbetsförmedlingen. Det är också grundläggande att motverka att personer hamnar i långa tider av arbetslöshet eftersom chansen att komma i arbete minskar med tiden i arbetslöshet.¹ Längre arbetslöshetsperioder försvårar möjligheterna att komma till arbete bland annat genom förlorad kompetens och kompetensutveckling, men också av förlust av nätverk, för att nämna något.

Risken för långtidsarbetslöshet ökar i allmänhet när den generella arbetslöshetsnivån ökar; i takt med att konjunkturen försvagas och arbetslösheten stiger tenderar långtidsarbetslösheten att öka, om än med en viss eftersläpning.

Förutom faktorer som beror på konjunkturläget kan långtidsarbetslöshet också bero på *strukturella problem* på arbetsmarknaden, så kallad strukturarbetslöshet. Det kan exempelvis handla om att de arbetslösa inte har de kompetenser, exempelvis vad gäller utbildning, som krävs för de lediga jobben. Det kan också handla om att jobben och den lediga arbetskraften är geografiskt spridda. En annan orsak till strukturarbetslöshet kan vara att arbetsmarknadsinstitutionerna fungerar dåligt så att arbetssökande inte får den hjälp som behövs för att komma in, eller tillbaka på, arbetsmarknaden.

Begreppet långtidsarbetslöshet har dock inte någon helt entydig innebörd. I Sveriges officiella arbetslöshets- och sysselsättningsstatistik, Arbetskraftsundersökningarna (AKU), avses en person som under en sammanhängande period varit arbetslös i 27 veckor (6 månader) eller mer.² I internationell statistik används normalt en gräns som går vid 12 månader av sammanhängande arbetslöshet.

För att kunna svara mot (och följa upp) Arbetsförmedlingens mål om att förebygga och minska långtidsarbetslöshet, samt för att undvika förväxling med det officiella begreppet, har myndigheten valt att använda sig av formuleringen *lång tid utan arbete* där definitionen skiljer sig åt mellan ungdomar (yngre än 25 år) och de som är äldre än 25 år.

Lång tid utan arbete innebär att en person som är 25 år eller äldre varit inskriven som arbetslös på Arbetsförmedlingen med en sammanhängande tid utan arbete i mer än 12 månader. För de som är under 25 år definieras lång tid utan arbete som att personen varit inskriven som arbetslös med en sammanhängande tid utan arbete i mer än 6 månader.

I detta PM ges en fördjupad beskrivning av långtidsarbetslösheten i Sverige. Långtidsarbetslösheten beskrivs både utifrån den internationella definitionen på 12 månader av sammanhängande arbetslöshet och enligt den officiella AKU-

¹ Så kallat negativt varaktighetsberoende. Se t.ex. Zetterberg J., (2012), *Långtidsarbetslöshet och arbetslöshetskonjunktur på den svenska arbetsmarknaden*, Ekonomisk Debatt nr. 2 2012, s. 39-49 för en fördjupad beskrivning.

² Läs mer om Arbetskraftsundersökningarna på <http://www.scb.se/aku>.

definitionen, där gränsen för att räknas som långtidsarbetslös går vid 6 månader av sammanhängande arbetslöshet.

Det görs också en djupare beskrivning av utvecklingen av antalet inskrivna arbetslösa 16-64 år som varit utan arbete i mer än 12 månader. En kortare framställning görs också utifrån Arbetsförmedlingens officiella definitioner av begreppet lång tid utan arbete, vilket alltså varierar beroende på ålder. PM:et avslutas med en sammanfattning och några avslutande kommentarer.

Utifrån resultaten kan följande slutsatser dras:

- Antalet – och andelen – inskrivna arbetslösa med längre arbetslöshetstider ökar. Detta förklaras i hög grad av fler inskrivna arbetslösa inom etablerings-uppdraget, vilket pågår i upp till två år.
- Inskrivna arbetslösa som är födda utanför Europa har, tillsammans med de som saknar en gymnasieutbildning, lägre jobbchanser än andra inskrivna arbetslösa. Detta gäller också för personer med funktionsnedsättning men även för äldre arbetslösa.
- Drygt 60 000 inskrivna arbetslösa på Arbetsförmedlingen saknar en fullständig *grundskoleutbildning*. Av dessa är nästan 8 av 10 födda utanför Europa. Dessa har ofta en svag koppling till arbetsmarknaden, vilket gör att de har en särskilt utsatt ställning på arbetsmarknaden.
- Inskrivna arbetslösa som saknar gymnasieutbildning är till liten del matchningsbara. Arbetsförmedlingen behöver därför i ökad utsträckning matcha arbetslösa till utbildning som leder till jobb. Detta är nödvändigt för att möta de ökade utmaningarna med matchningen på arbetsmarknaden.

2 Låg andel långtidsarbetslösa i ett internationellt perspektiv

Som nämndes inledningsvis är gränsen för att räknas som långtidsarbetslös enligt internationella definitioner ett år. Sverige tillhör, tillsammans med övriga nordiska länder, de OECD-länder som har ett litet inslag av långtidsarbetslösa enligt denna definition.

Av de länder som Eurostat redovisar i sin databas, och som data finns tillgänglig för första halvåret 2016, visar Sverige lägst andel långtidsarbetslösa ett år eller mer. Andelen långtidsarbetslösa ett år mer uppgick 18 procent första halvåret 2016, vilket kan jämföras med 41 procent i Tyskland och med 50 procent i euroområdet som helhet (se bilaga 6.1).

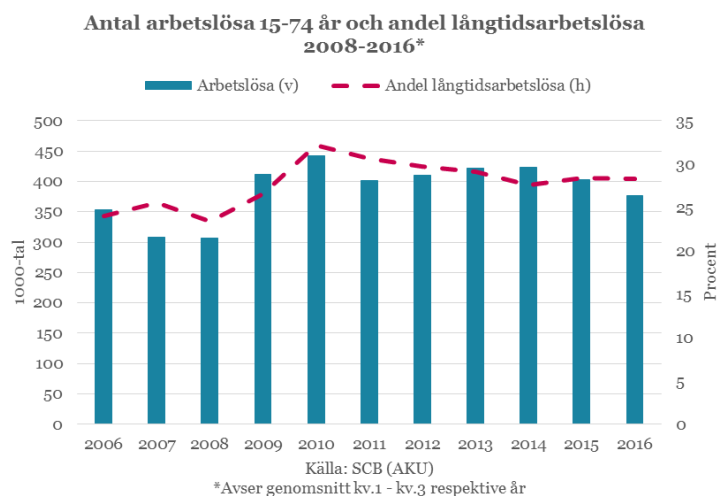
Relateras långtidsarbetslösa (ett år eller mer) till den aktiva befolkningen (15-74 år) uppgick andelen till 1,2 procent första halvåret 2016 i Sverige, vilket kan jämföras

med 1,7 procent i Tyskland och 5,2 procent i euroområdet (se bilaga 6.1). Detta betyder emellertid inte att problemet med långtidsarbetslöshet är litet i Sverige, mer om detta nedan.

3 Tre av tio arbetslösa är långtidsarbetslösa enligt AKU

I samband med finanskrisen steg arbetslösheten mycket kraftigt – mellan 2008 och 2010 ökade antalet arbetslösa 15-74 år från 307 000 till 443 000. Samtidigt ökade andelen långtidsarbetslösa (*sex månader eller mer*) från 24 procent till omkring 32 procent av alla arbetslösa.³

Under åren därefter skedde en viss nedgång av långtidsarbetslösheten, men sedan 2012 har andelen stabiliserats på en nivå strax under 30 procent. Andelen långtidsarbetslösa uppgick under de tre första kvartalen 2016 till i genomsnitt 28 procent. Sedan 2012 har det alltså skett förhållandevis små förändringar av andelen långtidsarbetslösa. Men arbetslöshetens utveckling och nivå skiljer sig som bekant kraftigt mellan olika grupper på arbetsmarknaden.

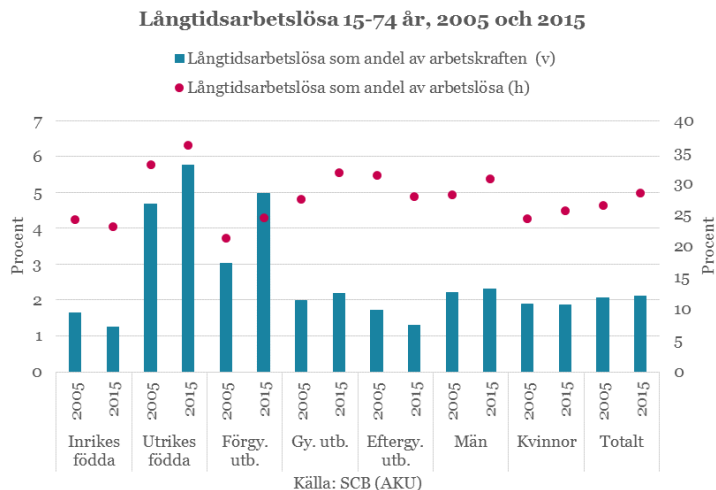

I allmänhet gäller att i grupper där andelen arbetslösa är hög är också andelen långtidsarbetslösa hög. Det är exempelvis stora skillnader mellan de som är födda i Sverige och de som är utrikes födda. Det är också stora skillnader i andelen långtidsarbetslösa beroende på utbildningsnivå.

Detta syns tydligt när långtidsarbetslösheten uttrycks som andel av arbetskraften, istället för som andel av de arbetslösa. Uttryckt på detta sätt varierar långtidsarbetslösheten omkring 2 procent för flertalet grupper. Undantagen är de som saknar

³ Avser genomsnitt kv.1 – kv.3 respektive år.

en gymnasieutbildning och utrikes födda. Skillnaderna mellan olika grupper har dessutom ökat över tid.

Bland dem som saknar en gymnasieutbildning har långtidsarbetslösheten (uttryckt som andel av arbetskraften) ökat med 2 procentenheter sedan 2005 och uppgick 2015 till omkring 5 procent. Det kan jämföras med en liten minskning på omkring en halv procentenhet bland dem med eftergymnasial utbildning.

Hos utrikes födda var andelen långtidsarbetslösa, mätt som andel av arbetskraften, strax under 6 procent år 2015 och skall sättas i relation till ett högt inflöde i arbetslöshet bland utrikes födda. Det höga inflödet i arbetslöshet förklaras i sin tur av en ökad utrikes född befolkning och ett ökat arbetskraftsdeltagande. Bland inrikes födda var motsvarande andel långtidsarbetslösa omkring 1 procent 2015.

Den höga andelen långtidsarbetslösa bland personer med kortare utbildning kan bland annat kopplas till vad som kan kallas en ”strukturell mismatch”, då andelen ”enkla jobb” är förhållandevis låg i Sverige. Andelen sysselsatta inom den lägsta kvalifikationsnivån utgör omkring fem procent av samtliga sysselsatta, samtidigt utgör de med lägst (förgymnasial) utbildning omkring elva procent av arbetskraft.⁴ Detta betyder att det finns få jobb som dessa personer är matchningsbara mot och att många personer med kort utbildning ofta stängs ute från arbetsmarknaden.

Därtill saknar många utrikes födda (framförallt utomeuropeiskt födda) helt eller delvis grundskolekompetens vilket gör dem till en speciellt utsatt grupp. Detta då utrikes födda – särskilt de med kortare vistelsetider i landet – ofta har svagare kopplingar till arbetsmarknaden. Dessutom har forskningen visat att utrikes födda systematiskt diskrimineras på arbetsmarknaden, bland annat i anställnings-situationer.

⁴ Sysselsatta i den lägsta kvalifikationsnivån enligt SSSYK 2012.

3.1 Den genomsnittliga tiden i arbetslöshet är 33 veckor

I samband med finanskrisen ökade den genomsnittliga tiden i arbetslöshet och nådde 35 veckor i början av 2011. Därefter har tiden i arbetslöshet i det närmaste legat på en oförändrad nivå.

Under årets tre första kvartal uppgick den genomsnittliga arbetslöshetstiden till i genomsnitt 33 veckor. Ungdomarnas arbetslöshetstider har sjunkit något hittills under 2016, men en viss nedgång av arbetslöshetstiderna har också skett i åldrarna 25-54 år. Däremot har den genomsnittliga tiden i arbetslöshet varit oförändrad för de äldre (55-74 år).

De genomsnittliga arbetslöshetstiderna är alltid kortast för unga, vilket beror på att arbetslösa unga ofta relativt snabbt går till jobb eller studier. I åldersgruppen 15-24 år var den genomsnittliga arbetslöshetstiden 12 veckor beräknat som genomsnitt för de tre första kvartalen 2016. Det kan jämföras med 61 veckor bland personer 55-74 år och 39 veckor för åldrarna 25-54 år. Detta indikerar att arbetslösa äldre har lägre sannolikhet att hitta ett arbete och att skillnaden är stor jämfört med unga.

Även inrikes och utrikes födda visar mycket stora skillnader i genomsnittlig arbetslöshetstid. Räknat som genomsnitt för de tre första kvartalen 2016 var den genomsnittliga tiden i arbetslöshet för inrikes födda i åldrarna 15-74 år 28 veckor. För utrikes födda i samma åldrar var motsvarande 40 veckor.

Det finns faktorer som talar för att den genomsnittliga tiden i arbetslöshet ökar under de närmaste åren och det finns faktorer som talar för minskade tider. Det som talar för ökade tider i arbetslöshet är främst att andelen av de arbetslösa som kan betraktas som strukturellt arbetslösa ökar.

Samtidigt förväntas ett ökat inflöde i arbetslöshet. Detta leder (allt annat lika) till att den genomsnittliga tiden i arbetslöshet tillfälligt sjunker, åtminstone initialt. Tillsammans med ökade arbetsmarknadspolitiska åtgärder riktade mot långtidsarbetslösa, kan detta sammantaget leda till att den genomsnittliga tiden i arbetslöshet minskar något.

4 Inskrivna arbetslösa med lång tid utan arbete

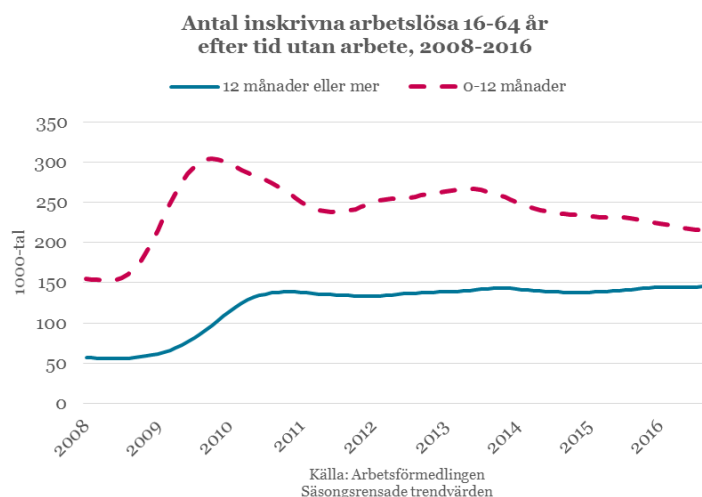
I avsnitten nedan beskrivs utvecklingen av antalet inskrivna arbetslösa 16-64 år beroende på om tiden som inskriven arbetslös (öppet arbetslös eller sökande i program med aktivitetsstöd) är kortare eller längre än *tolv månader*. Med andra ord beskrivs arbetslösheten utifrån *lång tid utan arbete*.

Enligt Arbetsförmedlingens officiella definition varierar dock gränsen för lång tid utan arbete beroende på ålder. För inskrivna arbetslösa yngre än 25 år går gränsen för lång tid utan arbete vid sex månader som inskriven arbetslös, för de som äldre än 25 år går gränsen vid tolv månader. En beskrivning av inskrivna arbetslösa med lång tid utan arbete utifrån ålder görs därför i avsnitt 4.5.

4.1 Fler inskrivna arbetslösa med långa tider utan arbete

Mellan 2008 och 2010 ökade antalet inskrivna från 220 000 till 410 000. Med en viss fördröjning ökade också antalet inskrivna arbetslösa med långa tider utan arbete – från knappt 60 000 år 2008 till 135 000 år 2011.

Sedan toppen 2010 har antalet inskrivna arbetslösa gradvis minskat till dagens nivå på omkring 360 000. Den nedgång som skett kan dock helt hänföras till en minskning av antalet inskrivna arbetslösa med inskrivningstider kortare än tolv månader. I september 2016 var antalet inskrivna arbetslösa som varit utan i mindre än 12 månader omkring 213 000, enligt säsongrensade trendvärden. Detta är en minskning med omkring 70 000 sedan slutet på 2010. Samtidigt har antalet inskrivna arbetslösa med långa tider utan arbete fortsatt öka, till omkring 145 000. Annorlunda uttryckt har andelen inskrivna arbetslösa med långa tider utan arbete har ökat från 24 procent i slutet på 2008 till 40 procent i september 2016.⁵

⁵ Uttryckt som andel av den registerbaserade arbetskraften den generella arbetslöshetsnivån ökat från knappa 5 procent år 2008 till nästan 8 procent år 2016. Under samma period har andelen inskrivna arbetslösa med långa tider utan arbete ökat från 1 till 3 procent.

Utvecklingen kan dels förklaras av konjunkturella och strukturella orsaker, men också genom ett antal arbetsmarknadspolitiska reformer. Dessa har bidragit till att sökandesammansättningen har förändrats mycket tydligt, så att en större andel av de inskrivna arbetslösa utgörs av personer som står långt från arbetsmarknaden.

Vanligen beskriver Arbetsförmedlingen detta som att andelen inskrivna arbetslösa som har en *utsatt ställning på arbetsmarknaden* har ökat. Till inskrivna arbetslösa med utsatt ställning på arbetsmarknaden räknas de som saknar gymnasieutbildning, utomeuropeiskt födda, personer med funktionsnedsättning som innebär nedsatt arbetsförmåga och arbetslösa 55-64 år.⁶

En gemensam nämnare för inskrivna arbetslösa som har en utsatt ställning på arbetsmarknaden är att de i genomsnitt löper en högre risk än andra att hamna i långvariga perioder av arbetslöshet (även om det finns betydande variationer mellan individer), detta då utflödet till arbete är lägre i dessa grupper än bland övriga inskrivna arbetslösa.

Bland de som saknar gymnasieutbildning är utflödet till arbete omkring 4 procent per månad, vilket kan jämföras med omkring 8 procent bland de som har gymnasial eller eftergymnasial utbildning. Även bland utomeuropeiskt födda är utflödet omkring 4 procent att jämföra med 9 procent bland inrikes födda och 7 procent bland personer födda i Europa. Även bland inskrivna arbetslösa som har en funktionsnedsättning är utflödet till arbete lägre än bland dem som inte har det. Detsamma gäller för inskrivna arbetslösa äldre som är 55 år eller äldre i jämförelse med yngre inskrivna arbetslösa.⁷

Utflödet till arbete är lägst bland utomeuropeiskt födda som saknar en gymnasieutbildning, där det är omkring 3 procent (6 procent bland inrikes födda med samma utbildningsbakgrund). Högst är utflödet bland inrikes födda som minst har en gymnasieutbildning, omkring 10 procent. Bland inskrivna arbetslösa som är födda utanför Europa med motsvarande utbildningsbakgrund är andelen omkring 5 procent.

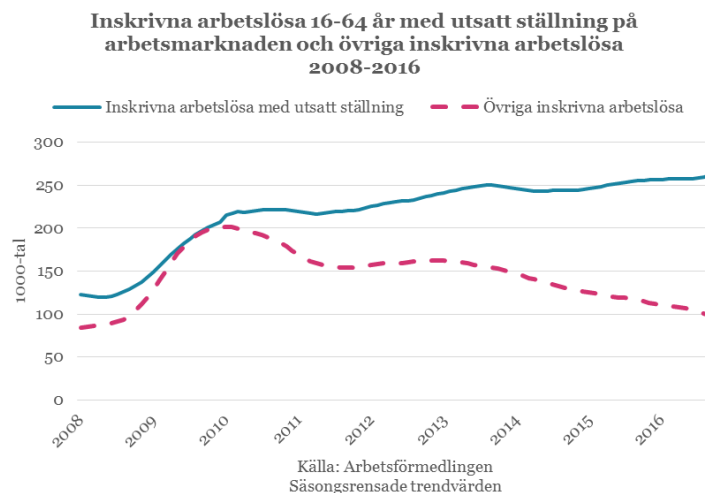
4.2 Sju av tio inskrivna arbetslösa har en utsatt ställning på arbetsmarknaden

År 2008 utgjorde inskrivna arbetslösa med utsatt ställning på arbetsmarknaden omkring 57 procent av de inskrivna arbetslösa – år 2016 utgör de omkring 71 procent. Orsakerna bakom denna ökning kan, som tidigare nämnts, bland annat kopplas till införandet av ett antal arbetsmarknadspolitiska reformer genom vilka antalet och andelen inskrivna arbetslösa inom de utsatta grupperna ökat. Förändringarna har också inneburit att sammansättningen inom gruppen av inskrivna arbetslösa med utsatt ställning har förändrats påtagligt.⁸

⁶ Se bilagan (avsnitt 6.3) för mer en mer detaljerad beskrivning av inskrivna arbetslösa som har en utsatt ställning på arbetsmarknaden.

⁷ Utflödet till arbete har succesivt minskat sedan 2008 för samtliga inskrivna arbetslösa. Detta har lett till att den genomsnittliga tiden i arbetslöshet har ökat för samtliga inskrivna arbetslösa.

⁸ Läs mer om detta i *Arbetslöshet i olika grupper* (Arbetsförmedlingen, 2017).

Till exempel innebar förändringarna i regelverken kring sjukförsäkringen att många personer kom till Arbetsförmedlingen efter längre sjukskrivningstider. Bland dessa personer finns inslag av ohälsoproblematik och i många fall en funktionsnedsättning som medför nedsatt arbetsförmåga.

Arbetsförmedlingens uppdrag kring utrikes födda och ansvaret för etableringen har gjort att fler personer med utomeuropeisk bakgrund numera återfinns hos myndigheten vilket ger utslag i ökade arbetslöshetssiffror för gruppen. Sedan 2008 har antalet inskrivna som är födda utanför Europa ökat från 40 000 till 147 000. Andelen inskrivna arbetslösa som är födda utanför Europa har därmed mer än fördubblats; från omkring 18 procent till drygt 40 procent.

Annorlunda uttryckt uppgår andelen inskrivna arbetslösa som är födda utanför Europa till omkring 32 procent, vilket kan jämföras med en nivå på omkring 4 procent bland inrikes födda. Här är det dock viktigt att notera att arbetslösheten är som högst bland personer som nyligen kommit till Sverige och den sjunker ju längre personerna varit i landet. Detta beror bland annat på att kopplingarna till arbetsmarknaden stärks, men också på att fler av de som kom till Sverige som barn blivit vuxna och då ingår i statistiken. De som kom hit i unga åldrar har ofta genomgått hela, eller delar av, sin utbildning i det svenska skolsystemet vilket underlättar etableringen på arbetsmarknaden.

Därtill har rationaliseringar gjorts inom flera sektorer på arbetsmarknaden, inte minst i samband med de senaste konjunkturedgångarna. Detta gäller i synnerhet för industrin. När färre personer behövs för samma produktionskapacitet tenderar personer med en relativt lägre produktivitet drabbas hårdare av nedskärningar.

Dessutom har kraven på arbetsmarknaden successivt skärpts och det finns relativt få arbetstillfällen för dem som saknar en gymnasieutbildning. Gymnasiekompetens är

numera ett vanligt krav för anställningar och är även ett krav för vidareutbildning, vilket innebär att de som saknar en gymnasieutbildning sammantaget har en svag position på arbetsmarknaden.

Sedan 2008 har antalet ökat från 68 000 till närmare 120 000 och idag utgör personer som saknar en gymnasieutveckling en tredjedel av de inskrivna arbetslösa. Utomeuropeiskt födda har sedan slutet på 2010 svarat för hela ökningen av inskrivna arbetslösa som saknar gymnasieutbildning. Därmed framgår det att en stor andel – 47 procent – av de som är födda utanför Europa och inskrivna arbetslösa på Arbetsförmedlingen en fullständig gymnasieutbildning. Av dessa saknar i sin tur mer än sex av tio motsvarande en svensk nio (tio) årig grundskoleutbildning. I sammanhanget är det också viktigt att påpeka att det ofta finns en koppling mellan att ha en funktionsnedsättning som innebär nedsatt arbetsförmåga och sakna en fullgjord gymnasieutbildning.

4.3 Hälften av de inskrivna arbetslösa med långa tider utan är födda utanför Europa

Som beskrivits tidigare har inskrivna arbetslösa som har en utsatt ställning på arbetsmarknaden ett, i genomsnitt, lägre utflöde till arbete än övriga. En konsekvens av detta är att andelen inskrivna arbetslösa med långa tider utan arbete är påtagligt högre bland inskrivna arbetslösa som har en utsatt ställning på arbetsmarknaden än bland övriga inskrivna arbetslösa.

Bland utomeuropeiskt födda uppgår andelen inskrivna arbetslösa med långa tider utan arbete (tolv månader eller mer) till omkring 46 procent – bland övriga inskrivna arbetslösa är den andelen 37 procent. Även bland dem som saknar gymnasieutbildning har omkring 46 procent varit inskrivna arbetslösa i 12 månader eller mer, vilket är 9 procentenheter högre än bland de med gymnasial eller eftergymnasial utbildning. Hos inskrivna arbetslösa med funktionsnedsättning uppgår motsvarande andel till 58 procent, hos inskrivna arbetslösa 55-64 år är andelen 54 procent. Detta kan jämföras med 36 procent bland inskrivna arbetslösa som inte har en funktionsnedsättning och 38 procent bland dem som är yngre än 55 år.⁹

Ett annat sätt att beskriva inskrivna arbetslösa med långa tider utan arbete är att relatera olika gruppers andel av samtliga inskrivna i förhållande till andelen med långa tider utan arbete.

För att exemplifiera: personer som är födda utanför Europa utgör 41 procent av de inskrivna arbetslösa men 47 procent av de som varit inskrivna arbetslösa i 12 månader eller mer. På motsvarande sätt utgör personer med högst förgymnasial utbildning 33 procent av samtliga inskrivna arbetslös men 37 procent av de som varit

⁹ En tidigare analys (*Statistisk beskrivning av gruppen långtidsarbetslösa*, internt arbets-PM Arbetsförmedlingen 2015) visade att kvinnor med funktionsnedsättning tycks ha svårare att komma ut i arbete än män. Detta då kvinnorna var överrepresenterade bland de långtidsinskrivna och utgjorde 52 procent av de som varit utan jobb i mer än 24 månader, men bara 47 procent av de inskrivna arbetslösa (med funktionsnedsättning).

inskrivna i 12 månader eller mer. Bland utomeuropeiskt födda med motsvarande utbildningsnivå är andelen inskrivna med långa tider utan arbete närmare 50 procent, vilket innebär en relativ överrepresentation på omkring tre procentenheter.

Man kan också konstatera att inflödet av nyanlända med kort utbildning kommer fortsätta att öka, något som riskerar leda till ett ökat antal inskrivna arbetslösa som går långa tider utan arbete. Sannolikt kommer detta leda till att matchningen, så som den mäts utifrån Beveridgekurvan, försämras.

Beveridgekurvan visar på en försämrad matchningseffektivitet sedan 2008, men utvecklingen måste ses mot bakgrund av den tydliga förändring av arbetslöshetens struktur som skett under senare år, inte minst det faktum att en växande andel av de inskrivna arbetslösa saknar den utbildning som krävs för de lediga jobben. Detta kan delvis ses som en förklaringsfaktor bakom de försämrade matchningsresultaten, men det är nödvändigt att matchningsläget analyseras närmare för att bättre förstå bakgrunden till det försämrade resultatet.

4.4 Utvecklingen varierar mellan olika grupper

En starkt bidragande orsak till den beskrivna utvecklingen – där andelen strukturarbetslösa ökar – är alltså att antalet inskrivna arbetslösa med utsatt ställning på arbetsmarknaden har stigit tydligt under senare år. Ökningen av inskrivna arbetslösa med utsatt ställning på arbetsmarknaden förklaras i sin tur i hög grad av Arbetsförmedlingens etableringsuppdrag, genom vilket antalet inskrivna arbetslösa som är födda utanför Europa har ökat mycket tydligt. I många fall har dessa förhållandevis korta vistelseperioder i landet, ofta saknas dessutom gymnasiekompetens, något som försvårar etableringen på arbetsmarknaden.¹⁰

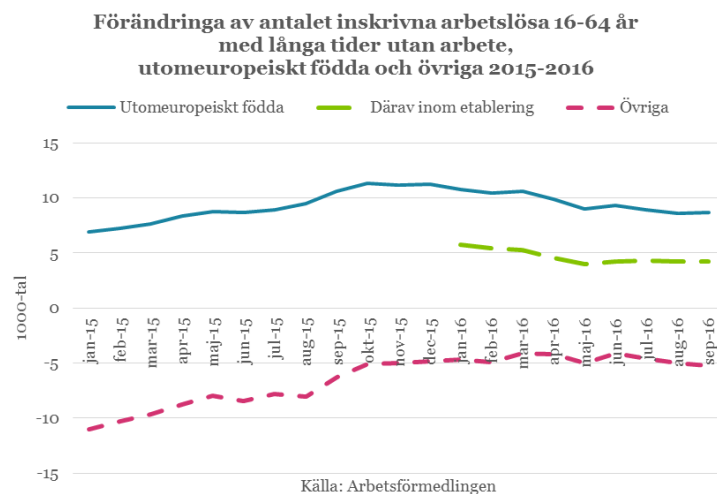
Bara under det senaste året har antalet inskrivna arbetslösa som är födda utanför Europa ökat med 15 000, varav 9 000 kan hänföras till etableringsuppdraget. Parallellt har antalet inskrivna arbetslösa som tillhör övriga grupper minskat mycket starkt – sedan 2015 har antalet minskat med 23 000.

Den ökning som skett av antalet inskrivna arbetslösa med långa tider utan arbete är helt koncentrerad till personer födda utanför Europa – 2015 ökade antalet med 9 000, under 2016 har ökningstakten visserligen avtagit något men ligger fortfarande på cirka 9 000 högre än fjolåret. Samtidigt minskar antalet långtidsinskrivna bland övriga grupper av inskrivna arbetslösa. I jämförelse med 2015 har dock minskningen avtagit något under 2016 men ligger alltså på en nivå som är omkring 5 000 lägre än i fjol.

Av Arbetsförmedlingens statistik framgår att ökningen av antalet långtidsinskrivna som är födda Europa, i relativt stor utsträckning, kan hänföras till etableringsuppdraget. Omkring halva ökningen av de långtidsinskrivna

¹⁰ Läs mer om Arbetsförmedlingens etableringsuppdrag i bilaga 6.4.

utomeuropeiskt födda kan direkt kopplas till fler inskrivna arbetslösa inom etableringsuppdraget, vilket pågår upp till 24 månader.¹¹

4.5 Stora skillnader mellan ungdomar och äldre

Ungdomar karaktäriseras av att de i allmänhet har en större rörlighet på arbetsmarknaden än äldre. De rör sig ofta mellan olika typer av (korta) anställningar vilka varvas kortare arbetslöshetsperioder. Därtill går ungdomar också i högre grad än äldre mellan arbete och utbildning och även här uppkommer ofta kortare arbetslöshetsperioder. Inslaget av friktionsarbetslöshet är därför större bland yngre än bland äldre och unga har i genomsnitt kortare arbetslöshetstider än äldre.

På senare år har dock andelen inskrivna arbetslösa ungdomar som varit inskrivna arbetslösa utan arbete i sex månader eller mer ökat tydligt. Sedan 2008 har andelen ökat från 22 till 37 procent. Detsamma gäller för andelen ungdomar som varit inskrivna arbetslösa utan arbete i 12 månader eller mer, där andelen har ökat från 8 till 23 procent.

Bland personer äldre än 25 år uppgår andelen som varit inskrivna arbetslösa i mer än 6 månader till 63 procent, medan andelen som varit inskrivna arbetslösa i 12 månader eller mer uppgår till 44 procent. Detta motsvarar ökningarna med 12 respektive 13 procentenheter sedan 2008.¹²

Även för ungdomar i åldrarna 18-24 visar verksamhetsstatistiken att de som har en funktionsnedsättning, tillsammans med de som saknar en fullgjord gymnasieutbildning, är överrepresenterade bland dem som har arbetslöshetstider på 12 månader eller mer.¹³

¹¹ Läs mer om inskrivna arbetslösa med långa tider inom etableringsuppdraget utan arbete i *Långtidsarbetslösa – en lägesbeskrivning* (internt arbets-PM Arbetsförmedlingen 2016).

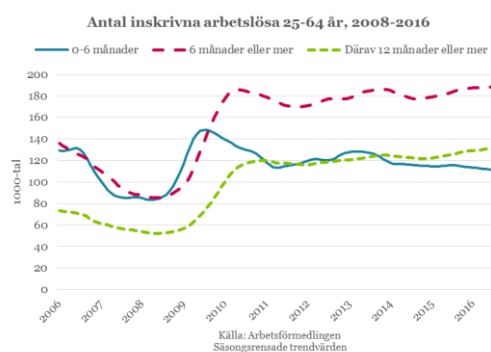
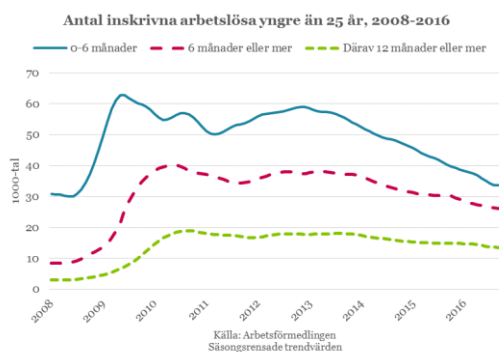
¹² Räknat som genomsnitt över januari – september respektive år.

¹³ Se *Perspektiv på ungdomsarbetslösheten* (URA 2016:2, Arbetsförmedlingen 2016) för en mer detaljerad beskrivning av inskrivna arbetslösa ungdomar.

Den underliggande utvecklingen bakom den ökade andelen unga med långa tider utan arbete ser dock annorlunda ut bland ungdomar jämfört med de som är äldre än 25 år – antalet inskrivna unga minskar oavsett inskrivningstid. Detta är inte fallet bland inskrivna arbetslösa som är 25 år eller äldre.

För att illustrera: sedan hösten 2013 har inskrivna arbetslösa unga med inskrivningstider på *mindre* än sex månader sjunkit från 57 000 till 34 000, enligt säsongsrensade trendvärden. Bland unga som varit inskrivna arbetslösa utan arbete i *mer* än sex månader har antalet samtidigt minskat med 11 000, till 26 000. Hos unga med inskrivningstider på 12 månader eller mer har antalet minskat från 18 000 till 14 000.

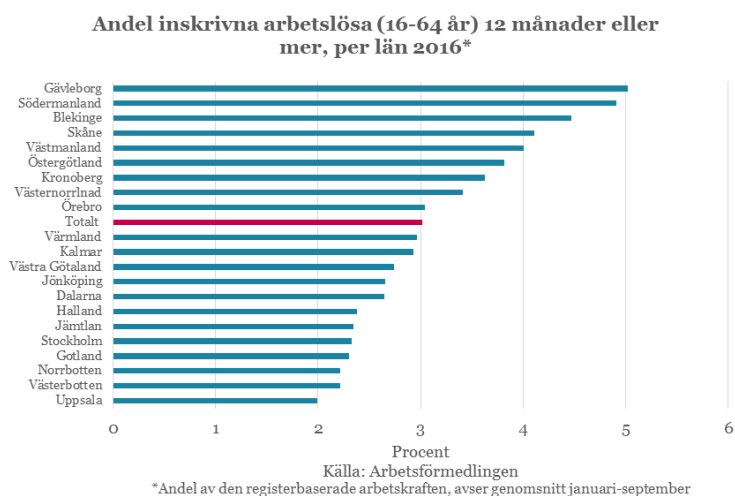
Bland inskrivna arbetslösa som är 25 år eller äldre har antalet inskrivna arbetslösa med inskrivningstider på sex månader eller mindre också minskat något, men ökningen är inte alls lika framträdande som hos ungdomar (18-24 år). Jämförs nivån vid halvårsskiftet 2013 med nivån i slutet på september 2016 har antalet minskat från 127 000 till 111 000, enligt säsongsrensade trendvärden. Samtidigt har antalet med inskrivningstider på 6 månader eller mer ökat med 5 000, till 190 000. Även bland dem som varit inskrivna arbetslösa utan arbete i 12 månader eller mer har antalet ökat, från 124 000 till 132 000.

Utvecklingen kan delvis förklaras av att ungdomar är mer konjunkturkänsliga än äldre och såväl arbetslöshet som sysselsättning varierar i högre grad med konjunkturläget bland unga i jämförelse med äldre. Dessutom kan utvecklingen kopplas till demografiska faktorer – befolkningen (och arbetskraften) yngre än 25 år minskar, medan den ökar bland hela yrkesaktiva befolkningen 16-64 år. Detta bidrar till att förstärka trenden med en gradvis minskade arbetslöshet bland unga.

4.6 Andelen inskrivna med långa tider utan arbete är högst i Gävleborg

I relation till den registerbaserade arbetskraften visar industrilänen Gävleborg, Södermanland och Blekinge störst andelar inskrivna arbetslösa med långa tider utan arbete (12 månader eller mer). Även i Skånes och Västmanlands län utgör långtidsinskrivna ett relativt större inslag i arbetslöshetsstrukturen. Detta också regioner med hög arbetslöshet totalt sett.

Bakom detta ligger både effekter av en struktumvandling på de regionala arbetsmarknaderna och ett tillskott av arbetskraft med kort utbildning, vilket i sin tur är nära kopplat till Arbetsförmedlingens allt bredare uppdrag (som diskuterats tidigare).

I samtliga nämnda fall utgör långtidsinskrivna fyra procent eller mer av den registerbaserade arbetskraften. Samtidigt återfinns betydligt lägre andelar inskrivna med långa tider utan arbete i Uppsalas, Västerbottens och Norrbottens län. En del av förklaringen till varför andelen långtidsinskrivna är relativt lägre i dessa län är att andelen inskrivna arbetslösa som har en utsatt ställning på arbetsmarknaden är lägre i dessa län (i förhållande till den registerbaserade arbetskraften).

5 Sammanfattning och avslutande kommentarer

Antalet inskrivna arbetslösa med längre arbetslöshetstider ökar. Detta sker samtidigt som arbetslösheten minskar bland dem med kortare tider som inskriven arbetslös. Därmed ökar *andelen* inskrivna arbetslösa med långa tider utan arbete. Utvecklingen förklaras i hög grad av att ett allt större antal – och en större andel – av de inskrivna arbetslösa tillhör grupper som har i genomsnitt har lägre jobbchanser.

Utflödet till arbete är bland annat lägre hos inskrivna arbetslösa som är födda utanför Europa och hos dem som saknar en fullständig gymnasieutbildning. Detta gäller också för personer med funktionsnedsättning men även för äldre arbetslösa. En följd av detta är att andelen inskrivna arbetslösa med långa tider utan arbete är påtagligt högre i dessa grupper än bland övriga inskrivna arbetslösa.

Omkring hälften av de som är födda utanför Europa och inskrivna arbetslösa på Arbetsförmedlingen saknar en fullständig gymnasieutbildning. Av dessa saknar i sin tur omkring sex av tio en utbildning fullständig *grundskoleutbildning*. Ofta har dessa också en svag koppling till arbetsmarknaden, vilket gör att de har en särskilt utsatt ställning på arbetsmarknaden.

På dagens arbetsmarknad kräver arbetsgivarna nästan alltid gymnasieutbildning, även inom yrken där utbildningskraven traditionellt varit låga. En av de stora utmaningarna för dagens arbetsmarknadspolitik är därför att öka anställningsbarheten bland arbetslösa som har en kort (eller bristfällig) utbildningsbakgrund.

Detta kan till viss del åstadkommas genom att utöka den aktiva arbetsmarknadspolitiken till att omfatta mer utbildning. Arbetsförmedlingen ser därför positivt på det kunskapslyft som regeringen aviserat. I sammanhanget kan även det föreslagna studiestartsstödet lyftas fram.

Förutom utbildningsinsatser krävs det sannolikt andra åtgärder och reformer för att långsiktigt minska arbetslösheten bland dem som står långt ifrån arbetsmarknaden. Parallellt till det som beskrivs ovan kan ett sätt att åstadkomma detta kan vara att öka ersättningsgraden för subventionerade anställningar.

I allmänhet innebär dock (i princip) alla typer av subventionerade anställningar någon form av en undanträngningseffekt. Dessa tenderar dessutom att öka med subventionsgraden. Men för många inskrivna arbetslösa som står långt ifrån arbetsmarknaden krävs i många fall någon form av lönesubvention för att över huvud taget få ett arbete. Detta gäller inte minst långtidsinskrivna som har en utsatt ställning på arbetsmarknaden.

Arbetsförmedlingen har också påpekat att den byråkrati som omgärdar anställningsstöden innebär ett administrativt krångel vilket får vissa företag att avstå från att använda dessa.

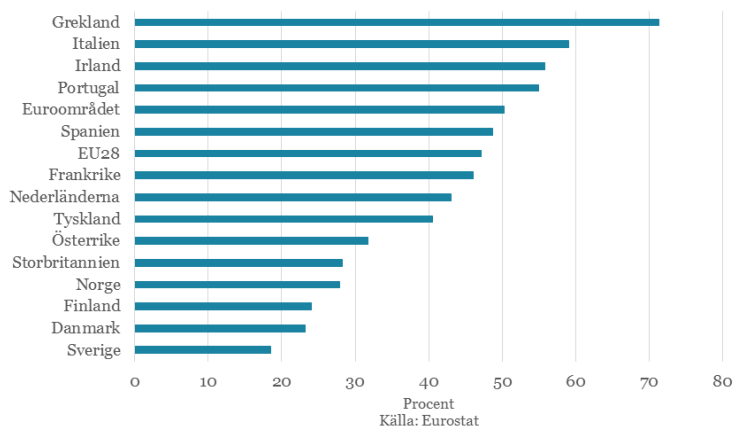
En annan viktig förutsättning för att fler som står längre från arbetsmarknaden snabbare skall komma ut i arbete eller studier är en utvecklad och välfungerande samverkan med kommuner, landsting och näringsliv.

Avslutningsvis kan man konstatera att det är avgörande att Arbetsförmedlingen fortsätter att utveckla och förbättra arbetet med att rusta arbetssökande med rätt yrkeskompetens. Arbetsförmedlingen behöver i ökad utsträckning matcha arbetslösa till utbildning som leder till jobb. Detta är nödvändigt för att möta de ökade utmaningarna med matchningen på arbetsmarknaden.

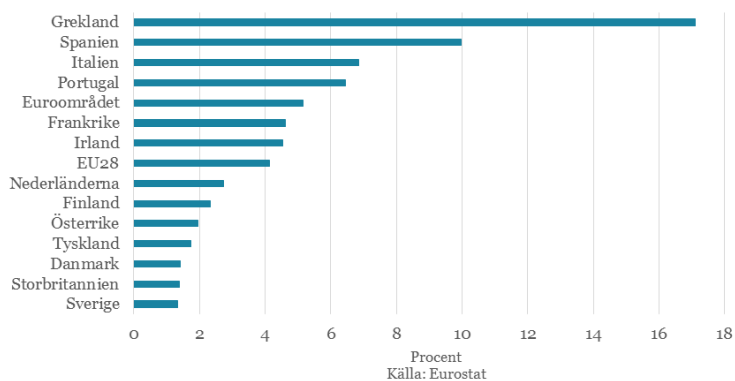
6 Bilaga

6.1 Diagram

Andel långtidsarbetslösa ett år eller mer första halvåret 2016, 15-74 år

Andel långtidsarbetslösa ett år eller mer som andel av den aktiva befolkningen 15-74 år*, första halvåret 2016

*Norge redovisar ej arbetslösa 12 månader eller mer som andel av den aktiva befolkningen

6.2 Tabeller

Tabell 1 - Inskrivna arbetslösa 16-64 år deskriptiv statistik

	Utbildningsnivå			Födelseregion						Funktionsnedsättning	Antal inskrivna arbetslösa
	För-gymnasial	Gymnasial	Efter-gymnasial	Sverige	Europa	Utanför Europa	Kvinna	Man			
2008	28,7	47,3	24,0	12,1	69,8	18,1	47,3	52,7	18,1	221 000	
2009	26,0	51,0	22,9	11,8	71,2	17,0	43,2	56,8	14,5	357 000	
2010	26,8	49,9	23,3	12,0	69,1	18,9	45,9	54,1	15,3	411 000	
2011	28,6	48,2	23,1	12,2	65,4	22,4	48,0	52,0	17,9	377 000	
2012	28,8	48,3	22,8	12,1	63,5	24,4	46,8	53,2	18,6	393 000	
2013	29,1	47,3	23,5	12,1	61,0	26,9	45,9	54,1	19,9	404 000	
2014	29,9	45,5	24,5	11,8	57,0	31,2	45,1	54,9	20,1	379 000	
2015	31,4	43,2	25,4	11,6	52,1	36,3	44,7	55,3	19,7	371 000	
2016*	32,7	40,3	26,0	11,3	47,9	40,8	44,4	55,6	18,6	362 000	

Källa: Arbetsförmedlingen

*Avser januari - september

6.3 Inskrivna arbetslösa med utsatt ställning är en heterogen grupp

Inskrivna arbetslösa med utsatt ställning på arbetsmarknaden är en heterogen grupp. Inom gruppen finns både arbetslösa som står närmare arbetsmarknaden och arbetslösa som står mycket långt från arbetsmarknaden. De som står närmare arbetsmarknaden kännetecknas ofta av att endast tillhöra en av delgrupperna medan de som står längre från arbetsmarknaden däremot ofta tillhör flera av delgrupperna.

I *Arbetsmarknadsutsikterna hösten 2015* framkom det att av de då 255 000 inskrivna arbetslösa med utsatt ställning på arbetsmarknaden tillhörde omkring 56 procent endast en av de fyra grupperna. Den enskilt största gruppen var utomeuropeiskt födda, vilken svarade för ungefär en fjärdedel. Personer i denna grupp var alltså födda i ett land utanför Europa men hade en gymnasie- eller eftergymnasial utbildning, var yngre än 55 år och hade ingen funktionsnedsättning. Övriga tre delgrupper där de inskrivna arbetslösa endast ingick i en grupp var ungefär lika stora, med mellan 9 och 13 procent i varje grupp.

Drygt en tredjedel eller 95 000 av de inskrivna arbetslösa ingick i två av delgrupperna. Här var den vanligaste kombinationen utomeuropeiskt födda med endast förgymnasial utbildning (57 procent). Men det var även förhållandevis vanligt att personer med funktionsnedsättning saknade gymnasieutbildning. Det var däremot inte lika vanligt att ingå i tre eller fyra av delgrupperna. Omkring 6 procent ingick i tre grupper mindre än 1 procent ingick i alla fyra grupperna.

6.4 Arbetsförmedlingens etableringsuppdrag

Arbetsförmedlingen har genom lagen (2010:197) om etableringsinsatser för vissa nyanlända invandrare fått ett övergripande ansvar för nyanländas etablering på arbetsmarknaden. Propositionen (2009/2010:60) om etableringsinsatser för vissa nyanlända invandrare innehåller närmare beskrivning av mål och riktlinjer i uppdraget.

Arbetsförmedlingen ska genomföra etableringssamtal (syftar bland annat till att kartlägga kompetens och bakgrund) med samtliga nyanlända, som omfattas av målgruppen, så snabbt som möjligt efter att den nyanlände har beviljats uppehållstillstånd. Syftet är att upprätta en individuell etableringsplan med insatser på heltid, som ska underlätta och påskynda den nyanländes etablering på arbetsmarknaden.

Till och den 31 december 2016 har också Arbetsförmedlingen i uppdrag att hjälpa personer som beviljats uppehållstillstånd och som bor på Migrationsverkets anläggningsboende med bosättning i en kommun. Därefter tar Migrationsverket över detta ansvar.

Nyanlända som medverkar till upprättande av sin etableringsplan samt deltar i etableringsplan har rätt till etableringsersättning. Arbetsförmedlingen ska besluta och beräkna etableringsersättning fram till dess att den nyanlände har blivit självförsörjande, dock längst under två år.

De deltagare i etableringsuppdraget som efter 24 månader ännu inte blivit självförsörjande övergår till generella insatser inom Arbetsförmedlingen. Om den arbetssökande under den maximala tiden ännu inte etablerats på arbetsmarknaden eller blivit självförsörjande på annat sätt, är deltagandet i etableringsuppdraget kvalificerande för anvisning till jobb- och utvecklingsgarantin eller jobbgarantin för ungdomar. Detta förutsatt att de uppfyller villkoren för anvisning till någon av dessa garantier.

